

30. Див.: Красняков Є. В. Освітнське законодавство України не безпідставно претендує на окрему й самостійну галузь законодавства // Освіта Донбасу. – 2005. – № 4. – С. 96-99.
31. Сырых В. М. Введение в теорию образовательного права. – М., 2002. – 340 с. – С. 7.
32. Див.: Романенко К., М.: Назв. праця.
33. Цит. за.: Майданик Р. Співвідношення галузей права і законодавства // Правова наука. – 2010. – № 4. – 23-29 січня. – С. 7.
34. Ніколаєнко С. М. Назв. праця. – С. 64.
35. Табачник Д. “Про підсумки діяльності вищих навчальних закладів у 2009 році та основні завдання на 2010 рік”. Доповідь на засіданні підсумкової колегії МОН України у м. Харкові 22 квітня 2010 р. // Освіта. – 2010. – 21-28 квітня. – С. 3.
36. Див.: Медончак М. М. Правовий статус приватного вищого навчального закладу за чинним законодавством України // Вісник Київського інституту бізнесу та технологій. – 2010. – № 2 (12). – С. 118-121.
37. Див.: Жук Ю. Вища освіта: крокувати з розвитком економіки // Освіта. – 2008. – 10-17 грудня. – С. 2-3.
38. Табачник Д. Там само. – С. 2-3.
39. Алексеев С. С. Общая теория права : учеб. – 2-е изд. перераб. и доп. – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2008. – С. 168-169.
40. Федоренко В. Л. Назв. праця. – С. 55-56.

Андрусишин Б. И. Образовательное право Украины: некоторые дискуссионные проблемы.

В статье анализируются разные научные подходы что касаются определения образовательного права, как самостоятельной отрасли права и отрасли законодательства.

Ключевые слова: право, образование, отрасль права, отрасль законодательства, институт права, образовательное право.

Andrusishin B. I. The educational right of Ukraine: some debatable problems.

In article different scientific approaches are analyzed that definitions of the educational right, as independent branch of the right and legislation branch concern.

Keywords: the right, formation, right branch, legislation branch, right institute, the educational right.

Баєв О. О.

Національна академія внутрішніх справ

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІДНОСИН

До питання правового регулювання у сфері інформаційних відносин України.

Ключові слова: інформація, інформаційні відносини.

Людство неминуче вступає в інформаційну епоху. Дедалі більшу роль в життєдіяльності людини, суспільства та держави відіграє інформація, реальність сьогодення вдало ілюструє загальновідомий вислів: “Хто володіє інформацією, той володіє світом”. За умов пріоритетної політики, щодо інформатизації, розбудови та розвитку інформаційного суспільства, особливого значення, як соціальний механізм впливу на інформацію, займають інформаційні відносини.

Про актуальність питань правового регулювання інформаційних відносин

свідчать розробки вчених, що знайшло відображення у працях: І. В. Арістової, В. М. Брижко, О. М. Гальченко, В. Д. Гавловського, О. В. Гладківської, В. М. Глушкова, І. Б. Жиляєва, С. М. Іванова, В. С. Карасюка, Р. А. Калюжного, Д. В. Ланде, А. І. Марущака, І. В. Мартиненко, А. М. Новицького, Н. Р. Нижник, В. Г. Пилипчука, Б. Л. Раціборинського, В. М. Смаглюка, І. В. Сергієнко, О. А. Орехова, В. Г. Хахановського, В. С. Цимбалюка, А. М. Чорноброва, М. Я. Швеця, В. К. Шкарупи.

Метою статті є теоретичне дослідження правового регулювання інформаційних відносин в Україні.

Для об'єктивності розгляду правового регулювання визначимо зміст поняття інформаційних відносин. Ці відносини не мають окремого визначення в українському законодавстві, проте завдяки Закону України "Про інформацію" [1], дія якого згідно із статтею 3 цього Закону, поширюється на інформаційні відносини, які виникають у всіх сферах життя і діяльності суспільства і держави при одержанні, використанні, поширенні та зберіганні інформації, можемо констатувати, що інформаційні відносини – це відносини які виникають у всіх сферах життя і діяльності суспільства і держави при одержанні, використанні, поширенні та зберіганні інформації. Цей висновок повністю підтверджує позиція В. М. Брижко, О. М. Гальченко, В. С. Цимбалюка, О. А. Орехова та А. М. Чорноброва, які наводять у розробленому ними словнику ідентичне за змістом визначення інформаційних відносин [2, 86].

Згідно із пунктом 1 статті 19 Конституції України, правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством [3]. Тобто, ніхто не може бути примушений до вчинення будь-яких дій або бездіяльності, у тому числі і у сфері інформаційних відносин, якщо це не передбачено Конституцією України, законами та кодексами України. Відповідно до пункту 2 статті 19 Конституції України, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Це положення підтверджується пунктом 2 статті 92 Конституції України, згідно із яким організація і діяльність органів виконавчої влади визначається виключно законами України. Виходячи з наведених положень, правове регулювання інформаційних відносин визначається виключно Конституцією та законами України, а всі підзаконні нормативно-правові акти цієї сфери мають їм відповідати та можуть лише деталізувати визначені ними положення. Тому з точки зору правостановлюючого впливу нас цікавлять закони України. Такий підхід значно спрощує подальше дослідження та виклад його результатів.

Враховуючи подане вище, зауважимо, що закони мають відповідати Конституції України, а підзаконні нормативно-правові акти – законам України. Тобто нормативно-правове регулювання має бути чітко структурованим, та ієрархічним.

Як основний Закон, Конституція визначає загальні засади та принципи правового регулювання інформаційних відносин у всіх можливих аспектах їх прояву. Більш детальні положення визначається законами України, розглянемо основні аспекти цього регулювання. Специфічність правового регулювання інформаційних відносин полягає в їх всеосяжній природі, інформація застосовується скрізь. Тому законів,

норми яких пов'язані з інформаційними відносинами, дуже багато. Розглянути усі аспекти цього регулювання в стислому викладі статті, на жаль, неможливо, тому до розгляду пропонується найбільш вагомі закони, які виділяються більшістю дослідників.

Провідним нормативно-правовим актом у галузі інформаційних відносин є Закон України “Про інформацію”, який закріплює право громадян України на інформацію, закладає правові основи інформаційної діяльності, стверджує інформаційний суверенітет України і визначає правові форми міжнародного співробітництва в галузі інформації. Дія цього Закону поширюється на інформаційні відносини, які виникають у всіх сферах життя і діяльності суспільства і держави при одержанні, використанні, поширенні та зберіганні інформації.

Закон України “Про інформацію” є визначаючим, основоположним нормативно-правовим актом щодо інформаційних відносин [4, 65].

Основи державної політики в галузі науково-технічної інформації, порядок її формування і реалізації в інтересах науково-технічного, економічного і соціального прогресу країни визначаються Законом України “Про науково-технічну інформацію” [5]. Цим Законом регулюються правові і економічні відносини громадян, юридичних осіб, держави, що виникають при створенні, одержанні, використанні та поширенні науково-технічної інформації, а також визначаються правові форми міжнародного співробітництва в цій галузі.

Відносини у сфері захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах регулюються Законом України “Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах” [6].

Правову основу реалізації державної інформаційної політики, головні напрями і способи якої визначено статтею 6 Закону України “Про інформацію”, становлять Національна програма інформатизації, Концепція Національної програми інформатизації та Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки.

Національна програма інформатизації (далі – “Програма”) визначається Законом України “Про Національну програму інформатизації” [7]. Встановлюються загальні положення “Програми”, засади її формування, виконання та коригування, фінансове забезпечення та економічне стимулювання виконання, державний контроль за формуванням та виконанням, міжнародне співробітництво при її виконанні.

“Програма” визначає стратегію розв'язання проблеми забезпечення інформаційних потреб та інформаційної підтримки соціально-економічної, екологічної, науково-технічної, оборонної, національно-культурної та іншої діяльності у сферах загальнодержавного значення. Вона включає: Концепцію Національної програми інформатизації; сукупність державних програм з інформатизації; галузеві програми та проекти інформатизації; регіональні програми та проекти інформатизації; програми та проекти інформатизації органів місцевого самоврядування.

Концепцію Національної програми інформатизації (далі – “Концепція”) схвалено Законом України “Про Концепцію Національної програми інформатизації” [8]. “Концепція” включає в себе характеристику стану інформатизації в Україні, загальні принципи державної політики у сфері інформатизації, визначення, головну мету та

основні завдання програми, принципи формування та виконання програми, основні напрями інформатизації, очікувані наслідки реалізації програми, механізм формування та виконання програми.

Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки (далі – “Основні засади”) затверджено Законом України “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки” [9]. “Основні засади” включають в себе загальні положення, завдання, цілі, напрями, організаційно-правові основи та національну політику розвитку інформаційного суспільства в Україні, очікувані результати від впровадження.

Правові, організаційні та фінансові засади функціонування і розвитку науково-технічної сфери визначає Закон України “Про наукову та науково-технічну діяльність” [10]. Закон створює умови для наукової і науково-технічної діяльності, забезпечення потреб суспільства і держави у технологічному розвитку.

Суспільні відносини, пов’язані з віднесенням інформації до державної таємниці, засекречуванням, розсекречуванням її матеріальних носіїв та охороною державної таємниці регулюються Законом України “Про державну таємницю” [11].

Правові основи діяльності друкованих засобів масової інформації (преси) в Україні, державні гарантії їх свободи відповідно до Конституції України, Закону України “Про інформацію” та інших актів чинного законодавства і визнаних Україною міжнародно-правових документів встановлює Закон України “Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні” [12].

Відносини, що виникають у сфері телевізійного та радіомовлення регулюються Законом України “Про телебачення і радіомовлення” [13]. Цей Закон визначає правові, економічні, соціальні, організаційні умови функціонування зазначених відносин, спрямовані на реалізацію свободи слова, прав громадян на отримання повної, достовірної та оперативної інформації, на відкрите і вільне обговорення суспільних питань.

Засади рекламної діяльності в Україні, регулювання відносин, що виникають у процесі виробництва, розповсюдження та споживання реклами визначаються Законом України “Про рекламу” [14].

Використання мов у сфері інформації визначається Законом України “Про мови в Українській РСР” [15]. Цей Закон досі є чинним та регулює суспільні відносини у сфері розвитку і вживання української та інших мов, якими користується населення України, в державному, економічному, політичному і громадському житті, охорону конституційних прав громадян у цій сфері, виховання шанобливого ставлення до національної гідності людини, її культури і мови.

Відносини пов’язані із формуванням, обліком, зберіганням і використанням Національного архівного фонду, та інші основні питання архівної справи регулюються Законом України “Про Національний архівний фонд і архівні установи” [16].

Статус бібліотек, правові та організаційні засади діяльності бібліотек і бібліотечної справи в Україні визначає Закон України “Про бібліотеки і бібліотечну справу” [17]. Цей Закон гарантує право на вільний доступ до інформації, знань, залучення до цінностей національної та світової культури, науки та освіти, що зберігаються в бібліотеках.

Особисті немайнові права і майнові права авторів та їх правонаступників, пов'язані із створенням та використанням творів науки, літератури і мистецтва – авторське право, і права виконавців, виробників фонограм і відеограм та організацій мовлення – суміжні права, охороняються та встановлюються Законом України “Про авторське право і суміжні права” [18].

Відносини, що виникають у зв'язку з набуттям і здійсненням права власності на винаходи і корисні моделі в Україні регулює Закон України “Про охорону прав на винаходи і корисні моделі” [19]. Серед іншого цей Закон визначає: правову охорону та умови патентоздатності винаходів (корисних моделей); право на одержання патенту; умови та порядок одержання, припинення дії та визнання патенту недійсним; права та обов'язки, що випливають з патенту; захист прав власника патенту; розмір та сплату державного мита і зборів; патентування винаходу (корисної моделі) в іноземних державах; державне стимулювання створення та використання винаходів (корисних моделей).

Відносини пов'язані із захистом персональних даних під час їх обробки регулюються Законом України “Про захист персональних даних” [20], який набрав чинності з 01 січня 2011 року.

Статтею 47 Закону України “Про інформацію” встановлюється, що порушення законодавства України про інформацію тягне за собою дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно з законодавством України. Вказані види відповідальності визначаються Цивільним кодексом України, Кодексом України про адміністративні правопорушення та Кримінальним кодексом України.

Цивільним кодексом України регулюються особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), в тому числі предметом яких є інформація, засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні та майновій самостійності їх учасників [21]. Окремо, щодо інформаційних відносин, в Кодексі наводиться визначення інформації (ст. 200), визначається, що суб'єкт відносин у сфері інформації може вимагати усунення порушень його права та відшкодування майнової і моральної шкоди, завданої такими порушеннями (ст. 200), встановлюється право фізичної особи на інформацію (ст. 302) та інші положення цивільно-правового регулювання.

Відповідно до Конституції України правові основи господарської діяльності встановлює Господарський кодекс України [22], який не торкаючись інформаційних відносин безпосередньо, доповнює їх правове регулювання у господарчо-правовому аспекті. Також цей Кодекс встановлює господарсько-правову відповідальність учасників господарських відносин за правопорушення у сфері господарювання, тоді як сфера інформаційних відносин є однією з складових сфери господарювання. Відтак встановлювана господарсько-правова відповідальність може застосовуватися також і до учасників інформаційних відносин.

Всього було розглянуто 22 закони, у тому числі Конституція та кодекси України.

Як бачимо, всі нормативно-правові акти тією чи іншою мірою мають відношення до правового регулювання інформаційних відносин та сфери інформації загалом.

Окремо слід виділити Закон України “Про інформацію”, який є визначаючим та основоположним, щодо інформаційних відносин. Інші нормативно-правові акти, крім

Конституції України, деталізують його положення в своїх галузевих напрямках правового регулювання. Питання щодо інформаційних відносин у сферах реклами, телебачення та радіомовлення або у будь-якій іншій сфері суспільних відносин регулюються в першу чергу положеннями Закону України “Про інформацію”. Тоді як закони “Про рекламу” та “Про телебачення і радіомовлення” у випадку інформаційних відносин можуть застосовуватися лише в положеннях, що не суперечать Закону України “Про інформацію”. Те саме стосується інших сфер суспільних відносин.

Ураховуючи загальносуспільний характер інформаційних відносин, правове регулювання цієї сфери цілком логічно відображено у великій кількості нормативно-правових актів різного галузевого спрямування, які пов’язані з інформаційною діяльністю. В той же час, велика кількість нормативно-правих актів (у цій статті розглянуто 22) ускладнює застосування норм права в сфері інформаційних відносин. Структурованість та ієрархічність регулювання потребує єдиного правового джерела, яким в майбутньому може стати Інформаційний кодекс України.

Висновки. Аналіз результатів проведених у статті теоретичних досліджень правового регулювання інформаційних відносин в Україні, на нашу думку, дозволяє зробити такі основні висновки:

Україна потребує подальшого розвитку системи правового регулювання інформаційних відносин шляхом розробки Інформаційного кодексу України, напрацювання відповідних законів, програм, концепцій, стратегій і доктрин;

– з огляду на об’єктивну необхідність розвитку та систематизації правової науки в галузі інформаційних відносин доцільно визнати пріоритетними такі напрями досліджень:

– методологія дослідження правових основ регулювання інформаційних відносин та інформаційної сфери;

– правові аспекти і проблеми визначення пріоритетів національних інтересів, особливості формування та реалізації державної інформаційної політики;

– правові основи становлення і розвитку системи забезпечення інформаційних відносин (об’єкти та суб’єкти інформаційних відносин, індикатори розвитку інформаційного суспільства, розвиток системи управління безпекою інформаційних відносин)

– основи нормотворчої діяльності, предмет, принципи, типи, стадії та механізми правового регулювання інформаційних відносин, доктринальний, концептуальний, стратегічний і тактичний рівні нормативно-правового регулювання з питань інформаційних відносин, проблеми реалізації норм права в інформаційній сфері.

Використані джерела:

1. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992 р. – № 48. – Ст. 650.
2. Брижко В. М. Інформаційне суспільство. Дефініції: людина, її права, інформація, інформатика, інформатизація, телекомунікації, інтелектуальна власність, ліцензування, сертифікація, економіка, ринок, юриспруденція / В. М. Брижко, О. М. Гальченко, В. С. Цимбалюк та ін. ; за ред. Р. А. Калюжного та М. Я. Швеця. – К. : “Інтеграл”, 2002 р. – 220 с.
3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996 р. – № 30. – Ст. 141.

4. *Баєв О. О.* Правове регулювання інформаційних відносин / О. О. Баєв // Проблеми та пріоритети розвитку правової науки в інформаційній сфері : матеріали круглого столу / Науково-дослідний центр правової інформатики Національної академії правових наук України. – К., 2010. – С. 64-65.
5. Про науково-технічну інформацію : Закон України від 25.06.1993 № 3322-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993 р. – № 33. – Ст. 345.
6. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах : Закон України від 05.07.1994 № 80/94-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1994 р. – № 31. – Ст. 286.
7. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 4.02.1998 № 74/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998 р. – № 27. – Ст. 181.
8. Про Концепцію Національної програми інформатизації : Закон України від 4.02.1998 № 75/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998 р. – № 27. – Ст. 182.
9. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки : Закон України від 9.01.2007 № 537-V // Відомості Верховної Ради України. – 2007 р. – № 12. – Ст. 102.
10. Про наукову та науково-технічну діяльність : Закон України від 13.12.1991 № 1977-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992 р. – № 12. – Ст. 165.
11. Про державну таємницю : Закон України від 21.01.1994 № 3855-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1994 р. – № 16. – Ст. 93.
12. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні : Закон України від 16.11.1992 № 2782-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993 р. – № 1. – Ст. 1.
13. Про телебачення і радіомовлення: Закон України від 21.12.1993 № 3759-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1994 р. – № 10. – Ст. 43.
14. Про рекламу: Закон України від 03.07.1996 № 270/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996 р. – № 39. – Ст. 181.
15. Про мови в Українській РСР : Закон України від 28.10.1989 № 8312-ХІ // Відомості Верховної Ради України. – 1989 р. – № 45. – Ст. 631.
16. Про Національний архівний фонд та архівні установи : Закон України від 24.12.1993 № 3814-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1994 р. – № 15. – Ст. 86.
17. Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України від 27.01.1995 № 32/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995 р. – № 7. – Ст. 45.
18. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 № 3792-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1994 р. – № 13. – Ст. 64.
19. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України від 15.12.1993 № 3687-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1994 р. – № 7. – Ст. 32.
20. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010 р. – № 34. – Ст. 481.
21. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003 р. – № 40. – Ст. 356.
22. Господарський кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003 р. – № 18. – Ст. 144.

Баєв О. О. Правовое регулирование информационных отношений

К вопросу правового регулирования в сфере информационных отношений Украины.

Ключові слова: інформація, інформаційні відносини, правове регулювання.

Baev O. O. Legal adjusting of informative relations

As to the legal regulation in the sphere of Ukrainian information relations.

Keywords: information, informative relations, legal adjusting.